

Inledning

Namnen i denna publikation är en förteckning av gatunamn som fram till år 1999 dels blivit officiellt fastställda namn, dels hävdvunna men icke officiellt fastställda. Huvudsyftet har varit att redovisa fakta om de aktuella gatunamnen i vår kommun. Under arbetets gång har även ”avsomnade” äldre namn dykt upp, namn som t ex utgått beroende på stadsplaneändringar. Dessa namn har jag fört in under rubriken Förlorade Gatunamn. Bland dessa förlorade gatunamn finns bara de med som jag träffat på under arbetets gång varför denna förteckning under nämnda rubrik inte gör anspråk på att vara komplett.

Letandet efter fakta om gatunamnen och beslut om dessa i protokoll och handlingar har pågått under en tid av c:a 15-20 år. Periodvis har arbetet med detta varit intensivt. Ofta har jag stött på patrull då information om åtskilliga namn inte funnits. Då har den del av arbetet som tagit mest tid börjat och då har jag haft stor nytta av de människor som jag kunnat fråga till råds. Tidvis har de fått många samtal om namnproblemen men jag har känt att de med glädje uppskattat att få lämna synpunkter, förslag och även direkt klagande fakta.

Vid starten så var det ren nyfikenhet som fick mig intresserad av gatunamnens historia. Dessa namn säger en hel del om den historia som är knuten till ett område och detta drev mig att samla information om gatunamnen. Det var alltså från början meningen att allt insamlat material skulle vara min egen privata ”informationsbank”. Detta målinriktade samlande av fakta ökade när jag under denna tid blev vald till ordförande i Borlänge Kommuns Namnberedning 1986. Jag började med att läsa de tidigaste protokollen som finns skrivna från Borlänge stationssamhälle, Borlänge municipalsamhälle och Borlänge köping. Senare genomgicks protokoll och bilagor från Borlänge, Stora Tuna och Domnarvets kommuner. Speciellt Byggnadsnämndens, Kommunalnämndens (Drätselkammarens) och Fullmäktigeförsamlingarnas protokoll var intressanta. Då namnberedningar och namnkommittéer infördes blev deras protokoll hörnstenen i mitt arbete. Över dessa protokoll upprättade jag ett kartotek som skulle underlätta åtkomligheten. Inköpet av en egen dator gjorde också att arbetet med materialet blev mera strukturerat. Ändringar kunde ske, kompletteringar göras och en text kunde tagas fram på kort tid. Tanken, som tidigare av andra kastats fram, att kunna presentera materialet i bokform växte sig stark. Då kändes bristen att inte ha noterat ännu mer noggrant från faktainhämtandet. Att jag inte skrivit ned alla de personer som jag haft kontakt med om namnen under alla dessa år! För trots att namnfrågorna varit så näralliggande för de på platsen boende så finns mycket få uppgifter om varför de tidigast namnsatta gatorna fick sina namn, vad namnet anspelade på och när

beslutet om gatans namn togs. Flera stora "städer" bl a Stockholm delar dessa problem med oss när det gäller årtiondena före 1900 och långt in på 1900-talet.

Något som förvånar vid läsning av äldre lokala tidningar och almanackor med företagsreklam från 1900-talets början är att firmorna i annonserna uppger sitt telefonnummer men inte sin gatuadress. Borlänge, Stora Tuna, Kvarnsveden, Islingby osv anges och det är först i slutet på 1930-talet som gatuadresser börjar framskynta mer allmänt. Av mer än 60 annonser i lokala almanackan 1933 anger fyra affärer gatan eller torget där de är belägna. Dessa är Helga Pettersson, Sveatorget, C.Th. Ericson, Sveatorget, nyöppnade Lundgrens Speceriaffär med adress Tunagatan 31 och G.F. Carlsons Speceriaffär vid Hagavägen. Förklaringen till att gatuadressen ej utsättes är att Borlänge-, Domnarvets- och Stora Tuna kommuner är små kommuner som ännu inte börjat expandera befolkningsmässigt. 1936 har t ex Borlänge köpingsområde bara 2616 mantalskrivna innevånare! Om någon frågade efter Hasselkvists Bokhandel så kunde man bara anknyta till att den låg mitt emot Borlänge Tidnings hus och så var detta problem ur världen.

Ytterligare ett exempel som visade att användandet av gatuadresser inte tillhörde vanligheterna gällde namnsättningen av gator och kvarter inom Hagalundsområdet år 1944. Sju fastighetsägare anförde i brev, ställt till Namnberedningen och Borlänge stadsfullmäktige, synpunkter på namnsättningen av bl a Spännarvägen. Dessa husägare angav som adress Hagalund och sitt fastighetsnummer. Frisörmästare Walter Wallner, som var en undertecknarna av skrivelsen, uppgav att han var bosatt på Hagalund 415.

Namnet Sahlstedtgatan inom Borlänge järnvägssamhälle, dyker upp i protokoll från Byggnadsnämnden 1895 men namnsätts långt senare. En Stadskarta från Borlänge 1909 är det första dokumentet jag hittat som bekräftar att vissa gator är anlagda. De är utsatta på kartan med sitt läge och sitt namn. Tidiga namnkommitteer eller andra ansvariga namnsättare lämnar ytterst få förklaringar angående en gatas namnsättning. Det är först den namnkommitte som bildas 1944 med Dr K.E. Hällsjö som ordförande som mer målinriktat beskriver varför man ger just **den** gatan detta namn. Då samhället under 1950-talet och några årtionden framåt expanderar kraftigt finnes mycket dåligt belagt varför gatorna får sina namn. Visserligen kan man skönja principen att fågelnamn finnes i ett visst område och att yrkesnamn finnes i ett annat område men stora "informationshål" då det gäller gatunamnen har lämnats.

Vid samtal med ledamöter i tidigare namnberedningar så har dessa beklagat att man inte skrev ner mer faktaupplysningar då man namnsatte gatorna. Ibland var det en fix idé som fick avgöra då namnet sattes. Då dessa svårbegripliga namn dyker upp har jag försökt att sammanväva de synpunkter jag fått av enskilda personer med den kunskap som jag har om namnsättning och övrig lokalhistoria.

Kontakten med andra personer med kunskap i dessa frågor har varit av stor betydelse.

Ofta har Namnberedningen tidigare bestått av personer som normalt inte tidigare profilerat sig i den politiska debatten. Därför har det vid flera tillfällen uppstått irritationer då Kommunstyrelse och Fullmäktige gått in och ”petat” i de förslag som Namnberedningen noggrant diskuterat fram och förelagt beslutande organ. Dessa spänningar kan tydligt anas i protokollen. Några förtroendevalda ville ha bort namnfrågorna från Fullmäktiges föredragningslista och delegera ned frågan till Byggnadsnämnden. Andra, bl a Börje Andersson, ansåg att diskussionen i namnändena var stimulerande och kunskapsgivande. Han ville att namnfrågorna skulle avgöras av Fullmäktigeförsamlingen eftersom man fritt över partigränserna kunde framföra en egen åsikt även på Fullmäktigesammanträdet. Beslut i namnsättningsfrågor tas sedan 1996 av Närings- och Planutskottet som är ett av Kommunstyrelsens utskott.

Vid katalogiseringen av gatunamnen sammanförde jag näraliggande områden eftersom dessa områden hade vissa gator gemensamt. Dessutom var i några fall definitiva gränsdragningar svåra att fastställa exakt. Bl a hade delar av vissa områden bebyggt och fått eget namn. Detta gäller t ex Tjärna ängar som ligger på Tjärna bys mark. Jag har valt att redovisa det området under rubriken Tjärna Ängar. Skolgatan, som ligger både inom Gamla köpingsområdet och Borlänge by finnes t ex redovisat under bägge rubrikerna.

Hur skulle då gatornas och vägarnas namn skrivas? Principiella stavningsregler har säkerligen ofta diskuterats men det visar sig vid genomläsning av gamla protokoll att man haft svårt att ha enhetliga regler vid skrivandet av namnen. I Hytting finns Valbergsvägen men vid läsning av gamla husförhörslängder stavas namnet Wahlberg, Forssa Klack stavas också Forssa klack och vilken är orsaken till att Harry Blombergs väg stavas med litet v medan Lunde Mats Gata stavas gata med stort G? Man frågar sig också hur bokstaven h fått sin placering i Khansgatan. På gatunamnskytarna idag finnes den felaktiga stavningen Kahnsgatan. Detta namn har alltså inte som ibland framskymtar något utländskt ursprung utan det är en sammandragning av mansnamnen Erik och **Hans**. Jag konstaterar att det varit svårt att tillämpa enhetliga regler. För att inte bruka våld på historien har jag vid skrivandet av namnen använt den skrivning som förekommer då namnet åsätts gatan eller vägen.

En gata som vållade problem vid dokumentationen var Tångringsgatan. Namnberedningen anger att Tångring är ett gammalt smednamn, vanligt bl a i Lindesnäs och att en bergslagsarbetare slog sig ner på en gård benämnd Tångrings. Att utröna vem denne person var, när han var född och varifrån han härstammade vållade bekymmer. En artikel i Folkets Hus jubileumsskrift,

utgiven inför 50 års jubiléet, berättade att på "logen" tillhörig Tångningsgården så anordnades tidigt dans och arbetarrörelsens möten hölls ofta på Tångningsgården. Dessa möten hölls i Gustav Anderssons lokal(Tångnings) fastslog man. Vid en kvällspromenad på kyrkogården vid Krematoriet dröjde jag vid några gravstenar och upptäckte till min stora förvåning att på en av dessa kunde jag läsa A. Gustaf A:son Tångning, Hagalund. Han var född 1851 och han avled 1930. Hans hustru hette Anna och hon levde mellan 1852 och 1929. Alla pusselbitar hade plötsligt efter lång väntan fallit på plats.

En annan väg som vållat bekymmer när det gäller att förklara namnet har varit Tolvmilavägen. Ännu så sent som den 14 september 1950 så kan man i Namnberedningens protokoll se att man föreslog att "Stora vägen från vägporten genom Hönsarvet till Bomsarvet skulle kallas Vallbrovägen efter Vallbron, bron över Vallmoraån vid stadens gräns i norr". I protokoll från 1955 kan man se att denna väg namnsattes till Tolvmilavägen efter en gammal tradition, där denna väg av ålder benämnts med detta namn. Att namnet Vallbrovägen inte vann gehör kan vara logiskt då den lilla ån ligger långt från de befolkningstäta områdena Domnarvet och Hönsarvet. Varför föreslår Namnberedningen år 1950 Vallbrovägen som namn på vägen då det redan finnes en benämning på gatan? Ansåg man att namnet Tolvmilavägen hade en diffus bakgrund och negativ klang? Trots idogt sökande har jag inte lyckats få svar på dessa frågor.

Dr. K.E. Hällsjö

Fotograf: Erik Köpman

Namnberedningen i Borlänge hade sitt första möte den 25/4 1944 då man sammanträdde i Dr Hällsjös hem. De närvarande var Dr K.E. Hällsjö,

Byggmästare Anders Lindquist, Målarmästare J. G. Olsson, Redaktör Joel Bernholm och Ingenjör H. Bergdahl (adjungerad).

Ledamoten A Brodin var sjuk vid detta tillfälle. I § 3 kan man läsa: Ansågs att man vid uppgörande av namnförslagen borde tillämpa vissa allmänna principer som vägledande enligt följande riktlinjer:

A/Har området, kvarteret eller gatan redan ett gott hävdvunnet namn bör detta givetvis bibehållas

B/Gamla gårdsnamn i byarna, namn på ägotter enligt skifteshandlingar och tradition samt andra namn som sedan gammalt brukats, böra bibehållas, därest så lämpligen kan ske. Vanvördiga namn, som framkommit som yttringar av en grotesk folkhumor torde böra omsorgsfullt prövas före godkännande.

C/Det bör vara tillåtet, kanske t o m önskvärt att med namn på gator, öppna platser och kvarter, där så lämpligen kan ske, förbinda namn på inom staden eller bygden boende och verkande eller från bygden härstammande historiskt eller kulturellt bemärkta personer.

D/När namn av ovan antydd art tagits i anspråk på lämpligt sätt, bör i fortsättningen som fyllnadsnamn användas för var och en stadsdel namn av likartad karaktär för att undvika alltför stor splittring och oreda i namnbilden.

Dessa principer utgör fortfarande den grund efter vilken Namnberedningens arbetar.

Namnberedningen 1996. Från vänster Birgitta Berglund, Karl Axel Karlsson, John Erik Forsell, Olle Stålberg (ordförande) och Bibbi Eriksson.